

Boganmeldelser.

FERNANDO LINDERBERG. »**Biskop Ketteler og Socialismen i Tyskland**«. V. Pios Boghandel. 1913. 406 Sider.

Forfatteren har sat sig til Opgave at fremdrage de religiøse Værdier i Tysklands sociale Udvikling, Kirkens Indsats i Reformarbejdet.

Han giver sig god Tid i sin Fremstilling. Hele første Kapitel er helliget »Fader« Kolping. Her som i det følgende faar vi de væsentlige biografiske Data fra Vugge til Grav og — med lidt docerende Understregen — Reformtanker og -krav stillede i Nummerfølge, saa Læserne og særlig de, der skal gøre Stoffet i Foredrag, kan have det paa Fingrene. I et særligt Kapitel skildres de evangelisk-sociale Pionerer, Wichern og Huber. Og som Pendant faar vi derefter de »politiske Pionerer«: Mod-sætningerne Schulze og Lassalle med Rodbertus imellem sig. Efter et Afsnit om den katolske Socialbevægelse og Oprettelsen af de første kristelig-sociale Foreninger kommer vi til Rigsdannelsen og Kulturkampen. Klart og livfuldt gives her Kampens Hovedtræk. I næste Kapitel føres vi tilbage til Karl Marx' Fremtræden, og der gøres Rede for den historiske Socialisme med dens førende Skikkelser. Gennem Gründer-Tiden og Katedersocialismen, den sociale Krig under Socialistlovene, den konservative Socialisme og den evangelisk-sociale Bevægelse — repræsenterede, i monografisk Skildring, af H. Wagener og Rud. Meyer samt Todt og Stöcker — naar vi til

Boganmeldelser.

FERNANDO LINDERBERG. »**Biskop Ketteler og Socialismen i Tyskland**«. V. Pios Boghandel. 1913. 406 Sider.

Forfatteren har sat sig til Opgave at fremdrage de religiøse Værdier i Tysklands sociale Udvikling, Kirkens Indsats i Reformarbejdet.

Han giver sig god Tid i sin Fremstilling. Hele første Kapitel er helliget »Fader« Kolping. Her som i det følgende faar vi de væsentlige biografiske Data fra Vugge til Grav og — med lidt docerende Understregen — Reformtanker og -krav stillede i Nummerfølge, saa Læserne og særlig de, der skal gøre Stoffet i Foredrag, kan have det paa Fingrene. I et særligt Kapitel skildres de evangelisk-sociale Pionerer, Wichern og Huber. Og som Pendant faar vi derefter de »politiske Pionerer«: Mod-sætningerne Schulze og Lassalle med Rodbertus imellem sig. Efter et Afsnit om den katolske Socialbevægelse og Oprettelsen af de første kristelig-sociale Foreninger kommer vi til Rigsdannelsen og Kulturkampen. Klart og livfuldt gives her Kampens Hovedtræk. I næste Kapitel føres vi tilbage til Karl Marx' Fremtræden, og der gøres Rede for den historiske Socialisme med dens førende Skikkelser. Gennem Gründer-Tiden og Katedersocialismen, den sociale Krig under Socialistlovene, den konservative Socialisme og den evangelisk-sociale Bevægelse — repræsenterede, i monografisk Skildring, af H. Wagener og Rud. Meyer samt Todt og Stöcker — naar vi til

Statssocialismen og Arbejderforsikringen. Fremstillingen slutter med et Kapitel om den kristelig-social Foreningsvirksomhed og stopper op ca. 1890 — lidt brat, saa at vi f. Eks. intet høre om Leo XIII's senere sociale Encyklika og dens vidtrækkende Virkninger i det katolske Tyskland.

Ind imellem de her antydede Afsnit skydes saa særlige Kapitler og Stykker om v. Ketteler, hans Levned, hans Stilling til Tidens sociale Reformtanker, hans praktiske Virksomhed som Folketaler og Fører for den katolsk-social Bevægelse og hans social-politiske Testamente.

Det er et særdeles sympatetisk Billede, Forfatteren giver af Biskop v. Ketteler. Der er her en Beundringens og Pietetens Glød, som frænger i Læserens Sind. Under Forfatterens Pen er Skikkelsen jo nok vokset op til vel monumentale Dimensioner. Han bliver til en mægtig moderne social Høvding, der selv bryder ny Vej og peger fremad mod andre. I en lille Bemærkning om Biskoppen som »et sidste Skud paa Middelalderens kraftige Bispestamme« kommer Forfatteren selv til at give et træffende Korrektiv.

Men er v. Ketteler i saa høj Grad Bogens Hovedskikkelse, som det viser sig af dens Ord og til Overflod af dens Titel, var det heldigere, om han ikke var stykket ud i spredte Afsnit. Ikke blot artistisk vilde Bogen have vundet ved, at Biskoppen stod som den faste Hovedskikkelse mod et bevægeligt Baggrundstæppe, hvorpaa de sociale Strømninger gled Øjet forbi, og hvorpaa Forgrundsfiguren da kunde tegne sig skarpt i Forhold til de skiftende Billeder.

Bogen selv belaver os paa, at den — rimeligt nok — har Tendens. Den vil i Tydningen af vort Nabolands sociale Historie være Pegepinde, der vil virke baade som Vej- og Afviser. Men heldigvis er Opgaven taget op med Objektivitet og Samvittighedsfuldhed i Redegørelsen for de modstridende Anskuelser. Mest kniber det jo med de to Arvefjender: Kapitalismen og Marxismen. Men de

gamle liberale Økonomer er nu engang saa vant til efter hævdunden Sæd at faa Prygl, at de ikke af den Grund behøver at vende sig i deres Grave. Og Marx og alt hvad hans er, behandles med synlig Umage forsigtig refererende og kølig tilbageholdende; man har Fornemmelsen af, at Forfatteren just ikke ønsker at huse Retningen inden for sine Døre længere, end streng Høflighed byder, men befaltes sig paa at give den, hvad der tilkommer den.

Noget andet er, at Bogen paa naive Læsere vist kan virke noget desorienterende, uden at det dog egentlig kan bebrejdes Forfatteren. Hermed tænkes ikke alene paa, at adskillige kirkelig-socials Reformbevægelser, der for en stor Del skyldes engelsk og fransk Import, efter Fremstillingen let opfattes som særlig tyske Nydannelser. Men ganske særlig vil en 400 Sider tyk Bog, der med Bredde behandler det kristelig-socials Arbejde og levner knap Plads for andet, let hos Læsere uden Forudsætninger kunne vække Vrangforestillinger, som om vi med Kirkens Indsats historisk set befandt os i det sociale Arbejdes Hovedstrømning.

Naar Forfatteren selv kalder sit Æmne Nutidens største Virkelighedsdrama, har han sikkert ment: et Udsnit af det. Skulde de rette Størrelsesforhold bevares i dette sociale Drama og alt sættes i det rette perspektiviske Plan, maatte Værket med den Maalestok, Forfatteren selv anlægger paa det kristelig-socials, jo omtrent spænde over lige saa mange Tusinder, som hans Fremstilling rummer Hundreder af Sider. Og her vilde da Marx og — hvis man tør bruge et Udtryk, der kan smage af *contradictio in adjecto* — den marxistiske Socialdemokratisme komme til at fylde godt op. Man kan nok saa mange Gange slaa Marx's enkelte Doktriner ihjel og paavise Modsætningen mellem Marx'sk Revolution og politisk-opportunt tysk Socialdemokrati; Traadene imellem dem er dog stærke og synlige nok. Marxismen er nu engang det 19. Aarhundredes sociale Hovedstrøm i Tyskland. Hvad den kan blive i det tyvende, er en anden Sag. Med genialt

Greb knyttede Marx under Klassekampens Tegn Arbejderstandens og Socialismens Sag uløselig sammen og lod Arbejdernes Frigørelse blive Arbejdernes eget Værk.

Men det er netop det, Kirken ikke har villet. Linderberg's Bog giver os saa at sige Anskuelsesundervisning heri. Den viser dog næppe tilstrækkelig klart, hvor forholdsvis smaa Resultater Kirken i Tyskland har kunnet opvise i Arbejdet paa at faa Tag i Masserne, selv om det, der er opnaaet, i og for sig er anseligt. Ikke underligt, naar Gejstlighedens sociale Repræsentanter gerne føle sig kaldede til straks at agere Officerer og helst Generaler for Arbejdernes Hær, og det kun falder forholdsvis faa ind at stille sig som menige i Arbejdergeledderne og der i Beskedenhed prøve at være Surdejen. — Man kan i Linderbergs Bog finde mange smukke Eksempler paa uegennyttigt og højsindet kristelig-socialt Arbejde for at skaffe Arbejderne deres Ret; man maatte være stærblind-fanatisk for ikke at kunne se disse Bestræbelser og anerkende dem ved Siden af hele det store velkendte kristelige Barmhjertighedsarbejde. Men unægtelig øjner man jævnlig bag Kirkemændenes vennesæle sociale Bestræbelser Magtkravet ligge paa Lur, og man kan ikke fortænke Arbejderen i, at han bag de sociale Lægmands og lærdes Faareklæder aner Ulveskikkelsen.

Forfatteren har Ret i, at Erfaringerne fra Tyskland kan give det kristelig-socialt Arbejde meget at tænke paa med Fremtiden for Øje, ikke mindst i Retning af at give Arbejderne hvad Arbejdernes er. —

»Biskop Ketteler og Socialismen i Tyskland« er et nyt Led — iøvrigt uden for Følgerækken — af Forfatterens stort anlagte Værk: »Kristendommen og den sociale Udvikling«. Det viser Forfatterens stigende Herredømme over Stoffet, baade i Tilrettelægning og i Valg af Kilder.

Skriftet har vel fortrinsvis Bud til videre Kredse, særlig de religiøst farvede, i den socialt-interesserede Verden. Men det bør ikke forbigaa under nationaløkonomiske Studier af sociale Forhold. Det bringer i samlet

Oversigt fyldig og anskuelig Besked om mange Forhold, der ellers maa plukkes møjsommeligt sammen fra mange Kilder, og det giver Kød og Blod til adskillige Skikkelser, der i økonomiske Lærebøger ellers kun optræder som tørre Huske-Navne.

Forfatteren har haft flere gode Betingelser for at skrive sin Bog. Et omfattende Samler-Kendskab til det moderne sociale Arbejde og en Følgen med, som faa andre, i dettes smaa og store Foreteelser. En Trang ikke blot til at samle og notere, men til at naa ind til Forstaaelse af det brogede Materiale og finde Udviklingslinierne. Men først og sidst en brændende Socialinteresse, der bag de mange Data i Ord og i Tal ser den levende Menneskehed og vil udnytte Stoffet til praktisk Reformarbejde.

Forhaabentlig faar Forfatteren Tid og Kræfter til at fortsætte sit Værk og gøre det færdigt.

A. Holck.

K. A. WIETH-KNUDSEN, **Bauernfrage und Agrarreform in Russland**. Verlag von Duncker und Humblot. München und Leipzig 1913 (VI + 260 Sider).

Ved den sidst afholdte Konkurrence om Professorposten i Nationaløkonomi ved vort Universitet havde Dr. Wieth-Knudsen som Emne for den frie Opgave valgt den nyere Agrarreform i Rusland. »Hovedtræk af Landbo-reformerne i Rusland siden Bondefrigørelsen« var Bogens danske Titel. Det er væsentlig denne Bog, der nu foreligger i Oversættelse som: »Bauernfrage und Agrarreform in Russland« — dog betydeligt udvidet og uddybet, saaledes som den noget ændrede tyske Titel paa Forhaand maatte vække en Forventning om. De vigtigste Ændringer, hvad Stoffet i de store Træk angaar, ligger deri, at den danske Udgaves 4de Kapitel: »Udskiftningsproblemet i Europa«, er udgaaet og erstattet med en adskilligt ud-